

کودکان کارگمشده در هیاهوی عصر مدرن

روز کودک فرصتی است که هر سال برای يك لحظه هم که شده، تامل کنیم و با خود بیندیشیم آیا منافع عالی کودکان را در کارهایمان لحاظ می‌کنیم.

روز کودک فرصتی است که هر سال برای يك لحظه هم که شده، تامل کنیم و با خود بیندیشیم آیا منافع عالی کودکان را در کارهایمان لحاظ می‌کنیم.

به گزارش خبرگزاری فارس از شهرکرد، در حدود 2.5 قرن است که بشر به مفهوم "دوران کودکی" پی برده است، تا قبل از قرن هفدهم کودک را مانند بزرگسالان می‌پنداشتند و از آنها توقع داشتند مثل بزرگسالان رفتار کنند، این کودکان یا به علت سوءتغذیه و بیماری‌های مختلف قبل از 4 سالگی می‌مردند و یا اگر زنده می‌ماندند به عنوان کالا با ارزش اقتصادی برای والدین محسوب می‌شدند. صفحات تاریخ پر از اعمال دردآور نسبت به کودکان است مثلاً در رم باستان کشتن فرزند حق والدین بود و آنها حق داشتند کودکانی را که معلول بودند یا زیاد گریه می‌کردند بکشند، همچنین زنده به گور کردن دختران در میان اعراب رسم بود. جامعه بین‌المللی در عصر حاضر، بارها و بارها نشان داده است که بشریت حداقل به این بلوغ فکری رسیده است که از حقوق کودکان یعنی کسانی که توانایی دفاع از خود در برابر تجاوزات طبیعی و حتی انسان‌ها را ندارند حمایت کند، و این مهم با تصویب قرارداد 1924 ینو آغاز گردید و اکنون بیش از نیم قرن از تصویب اعلامیه جهانی حقوق بشر که سندی مهم در عرصه بین‌المللی است می‌گذرد، که در آن حقوق کودک به‌طور اختصاصی مورد حمایت قرار گرفته است.

اکنون نیز در آستانه سالگرد تصویب کنوانسیون حقوق کودک هستیم که آن را روز جهانی کودک نامیده‌اند، روزی که باید مایه مباهات و افتخار بشریت باشد، جشن‌های سالگرد این روز نه تنها نشان‌دهنده اهمیت کودک است بلکه نشانگر رشد و پیشرفت بشر است. اما از سوی دیگر تبعیضات و ضعف‌های آشکار در زمینه حمایت از حقوق کودک وجدان هیچ انسان آزاده‌ای را راحت نمی‌گذارد. آمارهای تکان‌دهنده از گزارش‌های یونیسف خود به خوبی مبین تضیع حقوق کودکان در جهان است، در حال حاضر بیش از 240 میلیون کودک خیابانی و کار در جهان وجود دارد که درصد قابل توجهی از آنها متعلق به کشورهای عقب‌مانده و یا در حال توسعه هستند.

اکثریت کودکان کار، بنا بر آمارهای فعالان حقوق کودک در ایران و جهان، در مزارع و کارگاه‌ها مشغول کارند، شرکت‌های بزرگ بین‌المللی، به یمن جهانی‌سازی گسترده و طوفان نئولیبرالیسم، در سراسر جهان از کار کودکان بهره‌مند شده و گستره استثمار خود را از مرزهای محلی و منطقه‌ای فراتر برده‌اند.

کودکان کار عموماً در شرایط سرکوب‌گرایانه شدیدی مشغول به کار بوده و محیط‌های کاری آنها بسیار خطرناک و آسیب‌رسان است، کودکان کار عموماً از تحصیل محروم بوده یا در مراحل ابتدایی آن متوقف می‌شوند. کار کودکان مهارت کلامی و هوش ارتباطی آنها را دچار تأخیر نسبت به دیگر کودکان هم سن آنها کرده و از این طریق مجموعه آسیب‌های جسمانی و روانی ناشی از کار را کامل می‌کند.

*کودکان باید نقطه و نگاه اول جامعه باشند

برای بشر امروز و جامعه امروز باید تأسف خورد که کودکان در خیابان‌ها برای تأمین تکه نانی تکدی‌گری می‌کنند. چه اتفاقی افتاده است که کودکانی که باید در کلاس درس مشغول تحصیل علم و دانش یا در آغوش گرم خانواده‌ای مهربان به تفریح و بازی مشغول شوند، در خیابان‌ها به انواع جرم و بزه روی آورده و بدن نحیف و روح خسته‌شان زیر تازیانه نگاه‌های تحقیرآمیز مردم کوچه و خیابان یا دستان پرشقاوت صاحبان بی‌رحمشان خرد می‌شود، چه تفاوتی بین آنان و دیگر کودکانی که در آغوش حمایتگر خانواده، آسوده در پی بازی و تفریح و تحصیل هستند؛ وجود دارد، آیا به واقع جز تحقیر و تمسخر و ترحم کار دیگری از دست ما ساخته نیست، مسئولیت ما در قبال آنان چیست؟

امید آن است که برگزاری جشن در این روز و یادآوری آن سبب شود که روز به روز آمار کودکان کار کاهش یابد و بدانیم که کار کودک تحصیل است، کار کودک آموزش صحیح است.

*روی دوش من کیف مدرسه، روی دوش تو بار خستگی

من چقدر ساده راه می‌روم، تو چه قدر سخت، من می‌دوم مثل برق و باد، راحت و رها! تو ولی گیر کرده‌ای توی پیچ کوچه‌ها، روی دوش من کیف مدرسه، فکر من وول می‌خورد در حساب و هندسه، روی دوش تو بار خستگی آرزوی کوچکت خرد شد در هجوم دلخستگی! بار زندگی روی شانه‌های تو! مانده روی برف کوچه‌ها، جایی پای تو...

*من هنوز کودکم!

در برابر تو من چه قدر کوچکم، تو، مثل یک درخت، مثل یک درخت واقعی بزرگ می‌شوی، من ولی هنوز کودکم!

*کودکان در قلب اهداف توسعه هزاره

نماینده یونسف در ایران امسال با فرستادن پیام ویژه روز کودک، توجه مردم را به این نکته معطوف کرده که این روز بهانه‌ای است برای چاره‌جویی مشکلات کودکان که دست‌اندرکاران امور کودکان تمام تلاش‌شان را برای انجام این کار صرف کنند. پال هولس هوف در بخشی از پیامش آورده است: با توجه به اهمیت ریشه‌ای موضوع مراقبت و توجه به کودکان در ارزش‌ها و میراث اجتماعی، فرهنگی، تاریخی و مذهبی ایران اطمینان دارم که امسال نیز همانند گذشته، روز کودک در ایران پرشور و شاد برگزار خواهد شد و بار دیگر به یادمان خواهد آورد که کودکان در خانواده‌هایمان، در تعهداتمان و به‌طور کلی در جامعه‌مان، چه گنج‌های بزرگی هستند.

امسال روز کودک با شعاری برگزار می‌شود که نیازمند تعهدی محکم، اجرایی تأثیرگذار و اقدامی همگانی و مؤکد است؛ #171؛ کودکان در قلب اهداف توسعه هزاره؛. با هم برای ارتقای عادلانه ایمنی کودکان بکوشیم. در واقع آسیب‌پذیری و ناتوانی کودکان سبب شده‌است تا آنها نیازمند توجه بیشتری از سوی بزرگسالان باشند، دنیای کودکی هر چند شیرین اما دنیایی بی‌دفاع در برابر قدرت است، هنوز کودکان کار در سراسر دنیا زیر بار خشم کارفرمایان کمر خم می‌کنند و هنوز خشونت‌های خانگی در خانواده‌ها و دور از چشم دیگران بر کودکان اعمال می‌شود، با این همه روز جهانی کودک بهانه‌ای است تا دقت بیشتری در زمینه قانون‌گذاری برای حمایت از حقوق کودکان در کشور انجام شود. جمهوری اسلامی ایران با تغییر نگرش خود در سال‌های اخیر نسبت به شیوه برخورد با مسائل کودکان و خردسالان، توانست گام‌های مثبتی را برای جلب نظر فعالان حقوق بشر در این زمینه بردارد و اثبات کرد که در قوانین ایران "نقص حقوق کودکان" نهادینه نشده است.

*کودکان کار مولود نظام سرمایه‌داری است

استاد جامعه‌شناسی دانشگاه پیام نور شهرکرد با اشاره به آسیب‌شناسی کودکان کار در جامعه گفت: برای دریافتن جایگاه مساله کودکان کار در علوم اجتماعی و تعریف این مفهوم بررسی چند مفهوم نظری دارای اهمیت است. اکبر شفیعی افزود: مفهوم کودک و دوران کودکی از لحاظ اجتماعی مفهومی جدید و متعلق به عصر مدرن به شمار می‌رود، بر این اساس دوره کودکی، دوران آماده‌سازی فرد برای ورود به اجتماع است که با کسب مهارت‌های اجتماعی، فرهنگی و حرفه‌ای و سوادآموزی همراه بوده و عاری از مسئولیت‌پذیری اجتماعی جدی و اجباری است. شفیعی ادامه داد: بدین ترتیب بازی و یادگیری تنها فعالیت‌های مناسب و مربوط به دوران کودکی به شمار می‌روند و #171؛ کار؛ و سایر فعالیت‌های جدی مربوط به دوران بزرگسالی است که بر همین اساس تنها فضاهای بازی و آموزشی و مهد کودک‌ها مربوط به کودکان به شمار می‌رود. استاد جامعه‌شناسی دانشگاه پیام نور شهرکرد خاطرنشان کرد: از اوایل انقلاب صنعتی و تقریباً همزمان با شروع شکل‌گیری مفهوم کودکی، به دلیل اقتضات نظام سرمایه‌داری و نیاز به نیروی کار ارزان جریانی کاملاً متضاد نیز شکل می‌گیرد که بیشتر بر عدم وجود قدرت و منزلت اجتماعی در مورد کودکان تکیه دارد. وی تصریح کرد: در این جریان کودکان طبقه کارگر و فقیر، به کارگران ارزان و استثمار شده بخش‌های تولیدی و خدماتی تبدیل می‌شوند، که به طور نظام‌مند و فشرده به کار مشغول می‌گردند. شفیعی اضافه کرد: با توجه به پیشینه شکل‌گیری دو مفهوم متناقض #171؛ کودک؛ و #171؛ کودک کار؛ می‌توان چنین اظهار نظر کرد که مفهوم کودک و دوران کودکی با ویژگی‌های کنونی‌اش متعلق به دوران و جامعه مدرن بوده و در فرهنگ سنتی از جایگاه خاصی برخوردار نیست.

* اکتساب مشاغل کاذب چاره‌یابی فرزندان خانواده‌های مهاجر است

استاد جامعه‌شناسی دانشگاه پیام نور شهرکرد اظهار داشت: مهاجرت خانواده‌های پرجمعیت از روستا به شهر، که برای تامین معاش خانواده نیازمند کار همه اعضا هستند اما در شهر دیگر یک واحد تولید اقتصادی محسوب نمی‌شوند و باید به طور منفرد به فعالیت بپردازند، در حالی که برای فرزندان کوچکشان هیچ کار تعریف شده‌ای وجود ندارد، تناقضاتی را برای این خانواده‌ها پدید می‌آورد. وی تصریح کرد: در این میان روی آوردن به مشاغل خدماتی ارزان و شغل‌های کاذب یکی از راه‌های پیش روی فرزندان این خانواده‌هاست که خود را در پدیده‌هایی همچون کودکان خیابانی متبلور می‌سازد. شفیعی با تأکید بر اینکه گروه بزرگی از کودکان خیابانی را کودکان کار تشکیل می‌دهند، گفت: به علت وجود این تصور که خیابان محل حضور طولانی کودکان نیست، حضور این کودکان در خیابان عموماً به دلیل فقر شدید، بی‌خانمانی و یا نابه‌سامانی‌های خانوادگی و اجتماعی در نظر گرفته می‌شود. وی با بیان اینکه کار این کودکان از دو جنبه مورد انتقاد قرار دارد، گفت: از سویی این کودکان از حقوق اولیه خود همچون آموزش محروم در نظر گرفته می‌شوند و کار آنان در خیابان به عنوان نوعی از استثمار کودک محسوب می‌شود، از سویی دیگر اشتغال به مشاغل کاذب مشابهت فعالیت این کودکان با تکدی‌گری موجب برانگیخته شدن اعتراضات شهروندان و عکس‌العمل‌های متفاوت مسئولان می‌شود.

* ایجاد مراکز حمایتی گام نخست حمایت از کودکان کار است

شفیعی بر ضرورت گستراندن چتر حمایتی دولت از کودکان کار در جامعه گفت: این پیشگیری و کنترل نیازمند ابزارهای ویژه‌ای هستند که دستگاه اجرایی، سازمان‌های غیردولتی و خیریه‌ای، نقش تأثیرگذاری بر آن دارند.

وی افزود: حساس شدن و فعال شدن نهادهای دینی نسبت به پدیده کودکان کار، حمایت‌های اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی از طریق سازمان‌های غیردولتی از خانواده‌های کودکان کار و گسترش سیستم تأمین اجتماعی، ارائه آموزش‌های کارهای فنی و حرفه‌ای، ارائه خدمات مددکاری در محل حضور کودکان در خیابان‌ها از مهم‌ترین این راهکارها به شمار می‌رود.

استاد جامعه‌شناسی دانشگاه پیام نور شهرکرد تأکید کرد: با توجه به شرایط موجود در جامعه پدیده کودکان کار و خیابان را نمی‌توان کاملاً از بین برد بلکه می‌توان آن را کاهش داد و کاهش آن نیز به صورت ضربتی و با اجرای چند طرح بلکه به شکل یک جریان و فرایند در قالب راهکارهای بلند مدت میان مدت و کوتاه مدت عملی خواهد بود.

وی با اشاره به راهکارهای بلند مدت در سطح کلان گفت: فقرزدایی، تأمین رفاه و عدالت اجتماعی، کاهش تبعیض طبقاتی، توجه به آموزش همگانی به ویژه والدین به منظور تغییر نگرش‌های نامطلوب نسبت به کودکان، بازسازی فرهنگی جامعه و جلوگیری از افزایش جمعیت مهاجرت از مهم‌ترین این راهکارها است.

شفیعی تصریح کرد: بدیهی است تحقق این روش‌ها نیاز به برنامه‌ریزی در سطح کلان جامعه دارد و مستلزم تغییراتی در ساختارهای اقتصادی اجتماعی و فرهنگی جامعه است.

* تدوین قوانین حمایتی در ارتباط با کودکان کار ضروری است

شفیعی اظهار داشت: نظارت بر اجرای دقیق قوانین موجود در مورد کودکان از جمله قانون کار، پیمان‌نامه حقوق کودک، قانون حمایت از کودکان و نوجوانان و مقاله‌نامه 182 سازمان بین‌المللی کار که همه آنها به تصویب رسیده است، کمک خواهد کرد تا کمتر شاهد حضور کودکان کار در سطح جامعه باشیم.

وی بر ضرورت ساماندهی مناسب کودکان کار و خیابان تأکید کرد و گفت: ایجاد شبکه یا نظام یکپارچه حمایت از این کودکان به منظور هماهنگی بین سازمان‌های دولتی و غیردولتی مرتبط، جلوگیری از دوباره کاری و ارائه خدمات مناسب به کودکان از دیگر این راهکارها به شمار می‌رود.

* فردا را به کودکان تقدیم کنیم

مدیر کانون فکری و پرورشی کودکان و نوجوانان چهارمحال و بختیاری در گفت و گو با خبرنگار فارس در شهرکرد ضمن تبریک روز جهانی کودک اظهار داشت: 16مهر، روز شهروندان کوچکی است که برای رسیدن به آرزوهای خود مسیر طولانی در پیش دارند و باید سعی و تلاش خود را با کمک والدین برای داشتن آینده‌ای روشن به کار بندند.

پرویز شاهرودی از کودکان به عنوان گل‌های بهشتی جامعه نام برد و اظهار داشت: کودکان آینده‌سازان کشور بوده بنابراین رعایت حقوق کودکان باید بر اساس شئون و ارزش‌های اسلامی و دینی و مدنی استوار باشد.

وی با اشاره به عهده‌ترین برنامه‌های تدوین شده در راستای پاسداشت روز جهانی کودک، گفت: گردهمایی بیش از یک هزار کودک و قرائت بیانیه حمایت از کودکان مظلوم فلسطین و کودکان سیل‌زده پاکستانی است که در این جشن سعی شده تا کودکان محله‌های مختلف شرکت کنند و مسئولان، اقدام به اجرای برنامه‌های سرود، موسیقی شاد، مسابقات متعدد و متنوع، اهدای جوایز و... خواهند کرد.

شاهرودی گفت: همچنین، کودکان در مسابقه نقاشی هم شرکت کرده و خواسته‌های خود را به تصویر می‌کشند.

وی ادامه داد: راه‌اندازی کارناول شادی کودکان در سطح شهر با هدف التزام جامعه به رعایت حقوق اسلامی و قانونی کودکان، افتتاح برنامه‌های جشنواره کودک با محوریت کانون پرورشی فکری و فرهنگی کودکان و نوجوانان به مدت یک هفته از دیگر این برنامه‌ها محسوب می‌شود.

شاهرودی تصریح کرد: تمام این برنامه‌ها همگی رنگ و بوی کودکان دارند و در بعضی از این برنامه‌ها، خود کودکان مجری و برگزارکننده آنها هستند.

* برگزاری جشنواره قرآنی ویژه کودکان

شاهرودی از برگزاری جشنواره قرآنی ویژه کودکان خبر داد و گفت: حضور کودکان در مراسم نماز جمعه از دیگر برنامه‌های اجرایی در این جشنواره خواهد بود تا کودکان در آن شرکت کنند.

وی افزود: در برنامه‌های پیش‌بینی شده هم والدین کودکان حضور خواهند داشت و طبق برنامه‌ریزی‌های انجام شده و برخی کودکان به اجرای برنامه‌های قرآنی اقدام خواهند کرد. شاهرودی خاطرنشان کرد: در پایان این برنامه‌ها، از تمام کودکان شرکت‌کننده با اهدای جوایز تقدیر می‌شود.

وی با بیان اینکه 16مهر روز خاص و ویژه‌ای برای کودکان است، گفت: راهپیمایی کودکان از برنامه‌های دیگری است که در آن کودکان شرکت خواهند کرد، در این راهپیمایی، کودکان دست‌نوشته‌هایی با موضوع کودک و حقوق آنها حمل خواهند کرد.

=====

گزارش از محبوبه رفیعی

